

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Botheborgska Magazine.

Torsdagen, den 2 October 1766.

Foriätning af föregående N:o 39.

Med anledning af det sist omnörda, får jag nu andraga några exempel, med hwad öfwerdrifwen hitfighet religions twister tilförne kunnat ställas i gång, och huru okärlige stundom de mest berömde wår församlings lärare, jag wil ej nämna af hwilka orsaker, betedde sig emot sine bröder, som tänkte med dem ej i alting lika eller sökte at leda människor til fullt afswar och rättsinnigt wäsende i christendomen. Wittre och grundlärde, årsarne och gud-agtige, Männ hafwa mer än en gång blifwit af sin tid förföljde, och utropade för kättare och swärme-andar, af medtälare, som wågat alt för egen nytta och äregirighets skull; men deras förtjenster lysa så mycket mer för efterwerlden, alsom ofunnighet och weld hinner efterhanden at lägga sig, och deras skrifter läsas då, när de sörras blifwit antingen obrukbare eller urmodige. Arnds **Sanna christendom** läses nu såsom en gyllene bok äfwen på Swenska, men i början och långt efter blef han för sin bok förkättrad tilräckeligen, så at en L. Oslander, den myndige religions kämpen i Tübingen, icke klygdes afmåla honom både som papist, calvinist, schwenkfeldare och weigelian: men det betänkande, hwaruti Oslander bemödat sig med slift, lär wäl så ligga i fred för alltid, och ho långtar at se någon ny uplaga där af? Doctor Corvinus trodde sig hafwa stål nog at säga, det djefwulen skulle löna Arnd för den boken. Se H. Magister S. J. Alanders Theol. Bibl. afhandl. 4 sid. 30. Scriwer utgaf ju lifaledes sin **Sjätte skate** til Guds Rikes utwidgande: men General Superintendenten i Pommern Doctor Rango hade inter betänkande, at uti en skrift göra Scriwer, Arnd och Spener til 3 huswidfättare i hans tid, nämligen i förra seculum. Medan Doctor Spener blef nämnd, behöfwer man icke förbigå, at sselwe Doctor Fecht, ehuru en af de seduzaste Speners wederdelomänn, litwål twiflat uti en skrift uppenbarligen, om Speners ewiga salighet (Alander s. 80). Samme Fecht tilskrefte **Presters Tapet** i Dwedlinburg, at gifwa G. Arnold satan i wåld: se **Hallenska N. Biblioth.** 3 del. Underligt, huru man kunnat tilsluta ögonen

för det goda hos denna mannen, och blef welat holla dem dyra till at beståda honom på den samre sidan. Man hade borde ogilla wissa hans meningar, doch utan at fördöma mannen. N. Pfeiffer war så upstånd i sina stridskrifter emot Spener, at han osansfärdigt beskyllade honom, som skulle han i et bref kallat den förr omnämnde seidsstiftaren J. Duräus för sin broder i Christo, och tog å w'en där af anledning, at måla ut den gode Spener för en snererist. Se Herr D. Benzeli's afhandling om Duräus s. 73. Uti Seb. Edzardi ögan war Spener en indifferentist, calvinisters och alle swärmäres wän; och J. B. Carpzow har sammanliknat honom med selswe Spinoza.

Icke kunne wi lemna dessa ohyggeliga sält, utan at wända et öga på Gen. Super. i Pomern Doct. Mayer. Hans renlärighet miste ej licer wärde utaf det ofärliga sinnelag, hwarmed han bemötte dem som han skref emot. Måd ägde han hos de Höge här i landet, icke des mindre ledsnade man på fluter wid hans papperskrig och handa-lag at föra dem, i synnerhet då han blef beslagen med en tämeligen wägsad osanning, så at Kongl. Swenska Regeringen i Stettin förbödd honom ansvarligen, at sätta sin penna i rörelse emot pietisterna. Se nya Swenska Bibl. i band 2 del. 124 s. När Profess. D. Gebhardi ej kunde gifwa den ifrige D. Schelgwig rätt i alla des förwäntelser emot Spener, ej heller bifalla D. Neumann i å w'en dylikt: så kom det öfwerens med D. Mayers sinnelag, at anse honom förtjent til dom och straff för sådan slathet (D. Valtbasars Gresswaldisches Wochenblatt). Men jag må komma tillbaka til Kyrkoherden Fris uti Breared i Södra Halland.

Hans lidande för sin lilla uttog står redan anförde uti N:o 37 och 38. Hans Biskop, H. Doct. Klingius, eller, som han ifrån år 1666 bör kallas, Klingenshjerna *, war den som dref detta werket med en nitälskan, som war efter

de

* Uti v. Stjernmans Adel. Matr. sid. 595 och 596, kallas han 2 gånger Klingenshjerna, och där anføres, at han blef adlad d. 27 Oct. 1666 och introducerad 1668. Sjelf skref han sin namn Klingenshjerna. Jag ser det af et program, som han utgaf i Göteborg den 13 Mars 1668, hwaruti han tecknat sin namn, som sagt är, och han bjuder de Gymnasister, samt andre studerande, som uppehöll sig i Suiset och ärnade sig til prestes, at de skulle anmäla sig hos honom samma dag kl. 1 eftermiddagen, inkrifwa där sina namn uti prestesamfundens matrifel, och så af honom dels anvisning på en och annan författare, som de höra wid återkomsten hafwa med sig, dels ock underrättelse om rättas predikofättet.

För öfrigt märkes, at Klingenshjerna warit den endaste Biskop i Sverige, som blifwit sels adlad, och tillika sels brukat adeligt namn. Attillige Biskoppar hafwa unnars wänt den Kongliga Nåden at begäfwas med adelskap för sig och

de tidernes herfande småt *. Han hade redan i sit sinne besluttit domen öf-
wer Jris, och lat därfore hwarfen dennes mekulösa affigt, eller förklaring
öfwer sine ord, eller affeende på ordens sammanhang, eller ordens och me-
ningarnes öfwerenskommelse med andre godfände lärares talesätt, eller nå-
got annat, wära hos sig gällande til at skona en prestman i Skiftet, som
sökte at implanta hos sine öhörare känsla för et christeligt och gudfruktigt les-
werne, men ej kunde undwika en öförfänt tilwitelse at wära syncretist; för-
teligen at säga, en kättare, som med stänbelighet och irlåror förförde folket †.

Slutet härnäst.

och sina barn. Jag wil allenast nämna Biskopen i Linköping Magister S.
Enander, den samme som i No 38 förekommit: han blef benädd d. 1 Maj
1678 med adelsmänna rått, han och hans barn; han kallades sig Enander es-
teråt som förr, och barken kallades Gyllenadler. Kanste han författaren til
det, som är skrifwet på denne Biskopens epitaphium uti Linköpings Dömtwika,
höst något affeende på Klingensstjerna, då han säger: Suis ordinem equestrem
meruisse contentus, ipse nominibus et insignibus prudenter abstinuit.

* Wi kemme ihog det öfwanit widrörda förtroendet imellan K. och Casov: hwil-
ken senares hwar dags bön war, at Gud wille upfylla hans hjerta med hat
emot kättare. Besynnerligt, at många, som blifwit wahne, til ex. wid en
Mosheims sagmodiga och uplysande skrifter, hafwa mycken möda at läsa de
Calovianska. Ofta har enahanda mening legat under olika ordasätt: strid
och split har ofta upkommit och wuxit intil obillighet, och med tiden hafwa ledige
sinnen wägat upståta, at ofta theologiska krig ej warit annat än orda-krig,
och at de stridande om orden warit ense i meningen, utan at de wesse där af.
Stundom har ofunnighet warit på deras sida, som bulwat mest. Ut i en förtrykt
frihet at tänka och skrifa, måste man antingen göra sig til skrymtare, eller
blifwer man blottskäld såsom kättare först, och förfallen til alla olyckor sedan.

† I den catholska tiden war det öfwermåttan af nöden, at följa denna regel:
Fac officium tuum taliter qualiter, et sta bene cum Domino Priore. Men det-
ta hörer ej hit. Efter några Jrisens små skrifter äro mig til hands, af hwilka
et ort är trykt; kunne wi lära känna mannen af et och annat ställe: „Kära
barn, är din salighet närwarande i detta lifwet? Swar: Ja aldeles. Ty
den som tror på Guds Son, han hafwer det ewiga lifwet. = Kära, huru
länge skal sådan salighet wära? Sw. Efter Guds nådiga löfte och til saken,
erinnerligen: så at alle christ-troende, som i tro på Christum förblifwa, skola
njuta sådan nåd och salighet utan uphör. = Medan du, mit barn, är redan
salig och igenom tron äger här en ewigtwarande och närwarande salighet; kära,
hwad hoppas du då? Sw. Jag hoppas min kroppes förlofning, min salighets
uppenbarelse, min själs och kroppes fulla förnyelse: ty jag är icke ännu om-
smältad, förändrad och förnyad: allenast detta hoppas och wäntar jag med
tålmod. För öfrigt hafwer jag alt, det jag hafwa skal, och besittar mig nu
endast på at af Guds nåd bewisa tacksamhet med et hotsfärdigt, heligt och
gudeligt leswerne, hwarrit jag och dag ifrån dag, ju mer och mer, förnyas af
Guds nåd i mit sinnes ande. Gåller jag af swaghet och ströplighet, såsom en
människa

människa ju kan snart falla och förlä sig här; så wil jag gerna känna och bekänna mina synder = = Wäre fiender, som icke hafwa aktat, man försmådat den närwarande salsbeten; stola i deras hjertans bedröfwelse med stor wanära bestå. Huru brukar du nu sådan salighet? Sw. Jag tillägnar mig den igenom en sann tro och förläster mig därpå, tröstar mig därwid i min nöd, emot mina synder, Guds wrede, alt utwärtens lidande. = = Jag gör hwad mig i mit ämbete är befalt och tjenar min nafte: far jag wilse i något; gör det mig strax af hjertat ondt, och jag beder Gud om nåd, och bär mit kors i sålamod, och bereder mig til min Frelsares glada tillkommelse. Ja därföre äre wi blesne salige, på det wi därpå fatta måge et beständigt mod emot synd, wrede, död och all olycka i denna farliga bedröfweliga tiden, och bo i fredens hus. = =

Stads-Nyheter.

Inkomne äro Skepparne Nicolaus Petersen ifrån Silbau med barlast, Richard Solbe ifrån Grinock med dito, Anders Stare ifrån Amsterdam med packhusgods, Robert Wilson ifrån Londondary med barlast, Jan Potters Ebbes ifrån Hamburg med dito, Alexander Paterson ifrån Fimborn med dito, Peter Nicoll ifrån Portsøy med dito, Olof Blectman ifrån Nantes med rådt säcker, Samuel Loberg ifrån St. Ubes med salt, David Younger ifrån Airth med barlast, James Gibbon ifrån Aberdeen med dito, Christoffer Hasselman ifrån Hamburg med dito och tunneband, James Chrissy ifrån Harnmouth med barlast, And. Kemke ifrån Amsterdam med dito och tunneband, David Boyter ifrån Dundie med barlast, John Willboore ifrån Hull med bly, Hildric Jansen Melcherts ifrån Amsterdam med barlast, Joh. Thiel och Abrecht Wallis ifrån Drontheim med dito, Peter Caboth ifrån Guinot med dito, Ewan Liddell ifrån Northberwich med dito, Klaas Rinses ifrån Amsterdam med barlast, Jöns Børgesson ifrån dito med dito, Lotte Fokes ifrån Amsterdam med tunneband och pipelera, James ogilwy junior ifrån Perth med barlast, Nils Nilsson ifrån Amsterdam med packhusgods, John Duffield ifrån London med dito, Luder Bringeman ifrån Bremen med smör och ost, Alexander Gray ifrån Portsøy med barlast, Joh. Hindr. Wendt ifrån Bremen med dito och ost, John Elliot ifrån London med barlast, Thomas Gooch ifrån Hamburg, Christ. Faran ifrån Neusch, Egidius Meussel ifrån Amsterdam, Gilles van Bre ifrån Middeldburg, och Lart Berrey ifrån Ipswich, alle med barlast.

Utgångne äro Skepparne Alexander Berg til Hamburg med järn, Josua Aitken til Burnt Iseland, William Couzins til Newcastle, W. Coe til Wells, Andrews Whytt til Dysart, Charles Hill til Stockton, Thomas Brown til Newcastle, Matthew Davig til Harnmouth, Almus Prahm til Leyerpool, Peter Meyerstedt til Dublin, Hans Sager til Cadix, alla med järn och bräder, Magnus Sjögård til Amsterdam med järn och siltran, och Peter Peterson til Hamburg med sill.

Små Kyrko-tidningar.

† Tyska Församlingen födde 1 barn.

† Kronhus-Församlingen födde 4 och döde 2 barn.

Kundgörelse.

Förleden Michaelis dag blef en nåsduk uptagen wid Tyska Kyrkan, underrättelse meddelar Klockaren wid bemalte Församling.